

УДК 658: 331.101.262

Шахно А.Ю.,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки,
організації та управління підприємствами,
Короленко О.Б.,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки,
організації та управління підприємствами,
Лашкун Г.А.,
асистент кафедри економіки, організації
та управління підприємствами,
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Постановка проблеми. У сучасному світі поглиблення процесів глобалізації неоднозначно впливає на розвиток національних економік. Закордонний досвід свідчить, що одним із найважливіших факторів підвищення конкурентоспроможності економіки країни є підприємництво. В свою чергу джерелом розвитку будь-якого підприємства є людський капітал. Саме він забезпечує підвищення конкурентоспроможності підприємств та економічне зростання економіки. Тому серед підприємств з'явилась тенденція підвищення зацікавлення розвитком творчих та інтелектуальних здібностей людини, зокрема шляхом інвестування в людський капітал. Таким чином, підприємництво слугує важливим внутрішнім стратегічним фактором підвищення якості людського капіталу.

Оскільки економіка України перебуває в умовах ринкової трансформації, то розвиток підприємництва має стати одним з найважливіших факторів її соціально-економічного зростання. Але на сьогодні в Україні відсутній дієвий механізм підтримки, захисту і розвитку підприємництва. Тому перед Урядом постає актуальне завдання паралельного розвитку як державної системи підтримки бізнесу, так і ініціативи самих підприємців [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні проблеми і тенденції розвитку підприємництва та його ролі як важливого фактору підвищення якості людського капіталу досліджуються в працях вітчизняних науковців-економістів, серед яких можна виокремити: Б. М. Андрушківа, Л. М. Васільєву, З. С. Варналія, О. В. Захарова, А. П. Кісельова, І. Г. Костирка, В. В. Липчука, М. Й. Маліка, С. В. Мочерного, С. Ф. Покропивного, Г. О. Поліщук, С. О. Полковниченко, В. О. Сизоненка, Л. М. Фокас, О. Г. Череп та ін.; серед зарубіжних – С. С. Беляєву, І. В. Зікунову, Р. Кантільйона, А. Сміта, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сея, А. Маршалла, Д. Шумпетера та ін.

Значна увага приділяється питанням формування та розвитку людського капіталу у наукових працях як зарубіжних, так і українських вчених-економістів, таких як: Г. Беккера, М. Блауга, Д. П. Богині, О. А. Грішньої, І. В. Ільїнського, Р. Капелюшнікова, А. М. Колота, А. В. Коровського, М. М. Крітського, О. В. Левчук, Е. М. Лібанової, В. М. Лича, О. Ф. Новікової, В. Л. Осецького, Н. В. Ушенко, Т. Шульца та інших.

З огляду на сучасні трансформації в економіці в умовах глобалізації, необхідне подальше поглиблене дослідження ролі і функцій підприємництва та їх впливу на розвиток і якість людського капіталу в системі ринкових відносин. Також актуальним залишається питання пріоритетності інвестицій в людський капітал, його впливу на підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття ролі підприємництва у підвищенні якості людського капіталу та конкурентоспроможності національної економіки, розробка комплексу заходів щодо забезпечення умов ефективного розвитку підприємництва в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах побудови інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки України особлива роль належить підприємству, яке є рушійною силою суспільного прогресу, визначає позиції країни на світових ринках, рівень добробуту населення та є необхідною умовою та фактором забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017р. № 504-р прийнята «Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року» [2].

Останніми роками в умовах постіндустріального суспільства набула динамізму нова тенденція розвитку підприємництва, яке усе більше спрямовується на розв'язання соціальних проблем, всебічний розвиток людини, а економіка набуває все більшої соціальної орієнтації. Завдяки соціальній спрямованості сучасного підприємництва у багатьох західних країнах значною мірою забезпечується

добробут нації, розширюється зайнятість, створюються умови для самореалізації особистості, досягається соціальний прогрес [3, с. 37].

Завдяки соціальній спрямованості розвиток підприємництва сприяє створенню нових робочих місць, формується конкурентне ринкове середовище, створюються умови для самореалізації особистості, досягається соціальний прогрес. Зокрема в країнах з ринковою економікою підприємства середнього та малого бізнесу відіграють велику роль в стимулюванні технологічних інновацій, створюючи їх у 2–2,5 рази більше, ніж великі компанії. Дослідження стану підприємницької діяльності в Україні показує, що сектор середнього і малого бізнесу потребує ефективної фінансової підтримки як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях. Визначено, що розвиток малого бізнесу гальмують: недосконала законодавча база та недосконала державна політика щодо його підтримування, високі податки, обмеження на окремі види діяльності, складність адміністративних процедур, бюрократична система в отриманні ліцензій тощо [4, с. 87].

Досвід індустріально розвинутих країн з ринковою економікою тільки підтверджує те, що підприємництво відіграє особливу роль у національному господарстві будь-якої країни та є необхідною умовою досягнення економічного зростання, і Україна не є виключенням.

Для більш детального дослідження сучасного стану підприємництва в Україні проаналізуємо динаміку зміни кількості суб'єктів підприємництва за період з 2010–2016 рр. (табл. 1), використавши дані Державної служби статистики [5].

Таблиця 1

Динаміка кількості суб'єктів господарювання з розподілом по їх розмірах у 2010–2016 рр.

Роки	Суб'єкти підприємництва			
	у тому числі			Усього
	велике	середнє	мале	
2010	586	21338	2162004	2183928
2011	659	21059	1679902	1701620
2012	698	20550	1578879	1600127
2013	659	19210	1702201	1722070
2014	497	16618	1915046	1932161
2015	423	15510	1958385	1974318
2016	383	15113	1850034	1865530
2016/2010, +/-	-203	-6225	-311970	-318398
2016/2010, %	-34,6	-29,2	-14,4	-14,6

Джерело: складено авторами на основі даних [5]

За даними табл. 1 можна зробити висновок, що за 2010–2012 рр. відбувається зростання кількості великих підприємств, а в 2013–2016 рр. тенденція змінюється на протилежну. Щодо середніх підприємств, то їх кількість зменшується протягом всього досліджуваного періоду. За 2010–2012 рр. малих підприємств стає менше, але вже за період 2013–2015 рр. тенденція змінюється, відбувається збільшення кількості малих підприємств. Але з 2016 року знов спостерігається зменшення малих підприємств. В цілому по Україні за період 2010–2016 рр. кількість суб'єктів господарювання скоротилася на 14,6%.

Що стосується міжнародного іміджу країни та її місця в міжнародному бізнес-середовищі, то для порівняння використаємо рейтинг Всесвітнього Банку (щорічні доповіді «Doing Business») (табл. 2).

За даними табл. 2 можна зробити висновок, що за 2007–2017 рр. в Україні відбуваються позитивні зрушення щодо складності ведення бізнесу, хоча позиції часом дуже мінливі. За 2016–2017 рр. спостерігається негативна тенденція за такими сферами, як: «банкрутство», «реєстрація власності», «отримання кредиту», «зовнішня торгівля». За висновками Світового банку, це пояснюється недосконалістю реформ, які проводились в Україні в умовах становлення ринкової економіки.

Розвиток підприємництва можливий тільки за умови усвідомлення того, що головним його ресурсом є людський капітал. Людський капітал представляє собою запас природних здібностей та придбаних (підприємницьких) навичок за рахунок інвестицій в освіту, науку, зміцнення здоров'я, виховання, мобільність, культуру і мистецтво, інші складові, які використовує людина в процесі своєї діяльності для створення нової продукції, послуг тощо [7].

Дослідження показують, що в умовах посилення глобалізаційних процесів за рахунок успішного функціонування підприємницького сектора розвинені країни світу володіють основною

часткою світового людського капіталу, частка якого в їх національному багатстві займає значне місце.

Таблиця 2

Позиція України у рейтингу «Ведення бізнесу» у 2007–2017 рр.

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Складність ведення бізнесу, загальна оцінка	128	139	145	147	149	152	140	112	96	83	80
за субіндексами:											
започаткування бізнесу	101	109	128	136	118	116	50	69	76	30	20
реєстрація власності	133	138	140	160	165	168	158	88	59	61	63
сплата податків	174	177	180	181	181	183	168	157	108	107	84
підключення до електропостачання	-	-	-	-	169	170	170	182	185	137	130
виконання зобов'язань за контрактом	26	46	48	43	44	44	45	44	43	98	81
банкрутство	139	140	143	145	158	158	157	141	142	141	150
отримання кредиту	65	68	28	30	21	23	24	14	17	19	20
зовнішня торгівля	106	120	121	139	136	144	148	153	154	109	115
дозвільна система у будівництві	107	174	179	181	182	182	186	68	70	140	140
захист прав інвесторів	142	141	142	108	108	114	127	107	109	88	70

Джерело: складено авторами на основі даних [6]

Важливою рушійною силою підприємництва є ділова творчість людини. В умовах інноваційної економіки використання підприємницьких здібностей в бізнесі та управлінні стає особливим видом людського капіталу. Найбільшу роль людський капітал набуває у формі використання підприємницьких здібностей в бізнесі та управлінні. Потенціал підприємливості є необхідною умовою для досягнення високого рівня конкурентоспроможності національної економіки. Це означає, що саме підприємницькі здібності є запорукою прийняття успішних економічних рішень для будь-якого виду господарської діяльності. Якщо розглядати «підприємницькі здібності» як фактор виробництва, то при такому підході стає зрозуміло, що підприємницькі здібності дозволяють здійснити економічне зростання на основі залучення більш кваліфікованого та якісного людського капіталу, удосконалених технологій, використання нових матеріалів тощо. Все це свідчить про зростання потреби в підприємницьких здібностях як чинника виробництва в умовах розвитку ринкової економіки. Їх формування у людини є основою забезпечення конкурентоспроможності підприємства та розвитку підприємництва взагалі.

Формування підприємницьких здібностей залежить від багатьох факторів: рівня та якості освіти; використання в навчанні інноваційних освітніх методик і технологій; кваліфікації та професійних якостей викладачів; наявності знань, необхідних для виконання професійних обов'язків; рівень корпоративної культури як освітнього закладу, так і підприємницької структури; природних здібностей, потреб людини тощо.

Це вказує на необхідність інвестування у людський капітал, основними напрямками яких є: освіта, професійний розвиток та підвищення кваліфікації, інноваційна та творча діяльність, охорона здоров'я, мобільність, мотивація до самореалізації та розвитку особистості.

Перевагами інвестування в розвиток людського капіталу є й те, що підприємство, здійснюючи інвестиції у підвищення рівня освіти, кваліфікації працівників та охорону їх здоров'я, в перспективі отримає економічний ефект у вигляді приросту продуктивності праці високої якості, що у результаті дозволить підвищити рівень фінансово-економічних результатів діяльності підприємства [8].

Всі розвинуті країни вкладають значні інвестиції в людський розвиток. Оскільки Україна перебуває на шляху розвитку ринкової економіки, то вона також здійснює видатки на фінансування даної сфери. Розглянемо видатки з державного бюджету на людський розвиток за 2006–2016 рр. (табл. 3).

Таблиця 3

Видатки з Державного бюджету України на людський розвиток за 2006-2016 рр.

Рік	Всього видатків зведеного бюджету, млрд грн	Освіта		Охорона здоров'я		Духовний та фізичний розвиток		Соціальний захист та соціальне забезпечення	
		млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%
2006	175,5	33,8	19,3	19,7	11,2	4,3	2,5	41,5	23,6
2007	227,6	44,3	19,5	26,7	11,7	5,7	2,5	48,6	21,4
2008	312,0	61,0	19,6	33,6	10,8	7,9	2,5	74,1	23,8
2009	307,4	66,8	21,7	36,6	11,9	8,3	2,7	78,8	25,6
2010	377,8	79,8	21,1	44,7	11,8	11,5	3,0	104,5	27,7
2011	416,8	86,2	20,7	48,9	11,7	10,8	2,6	105,4	25,3
2012	492,5	101,6	20,6	58,5	11,9	13,6	2,8	125,3	25,4
2013	505,8	105,5	20,9	61,6	12,2	13,7	2,7	145,1	28,7
2014	523,1	100,1	19,1	57,2	10,9	13,9	2,6	138,0	26,4
2015	679,8	114,2	16,8	71,0	10,4	16,2	2,4	176,3	25,9
2016	835,8	129,4	15,5	75,5	9,0	16,9	2,0	258,3	30,9

Джерело: розроблено авторами на основі даних [9; 10]

Проаналізуємо динаміку видатків з Державного бюджету на людський розвиток за 2006–2016 рр. (рис. 1).

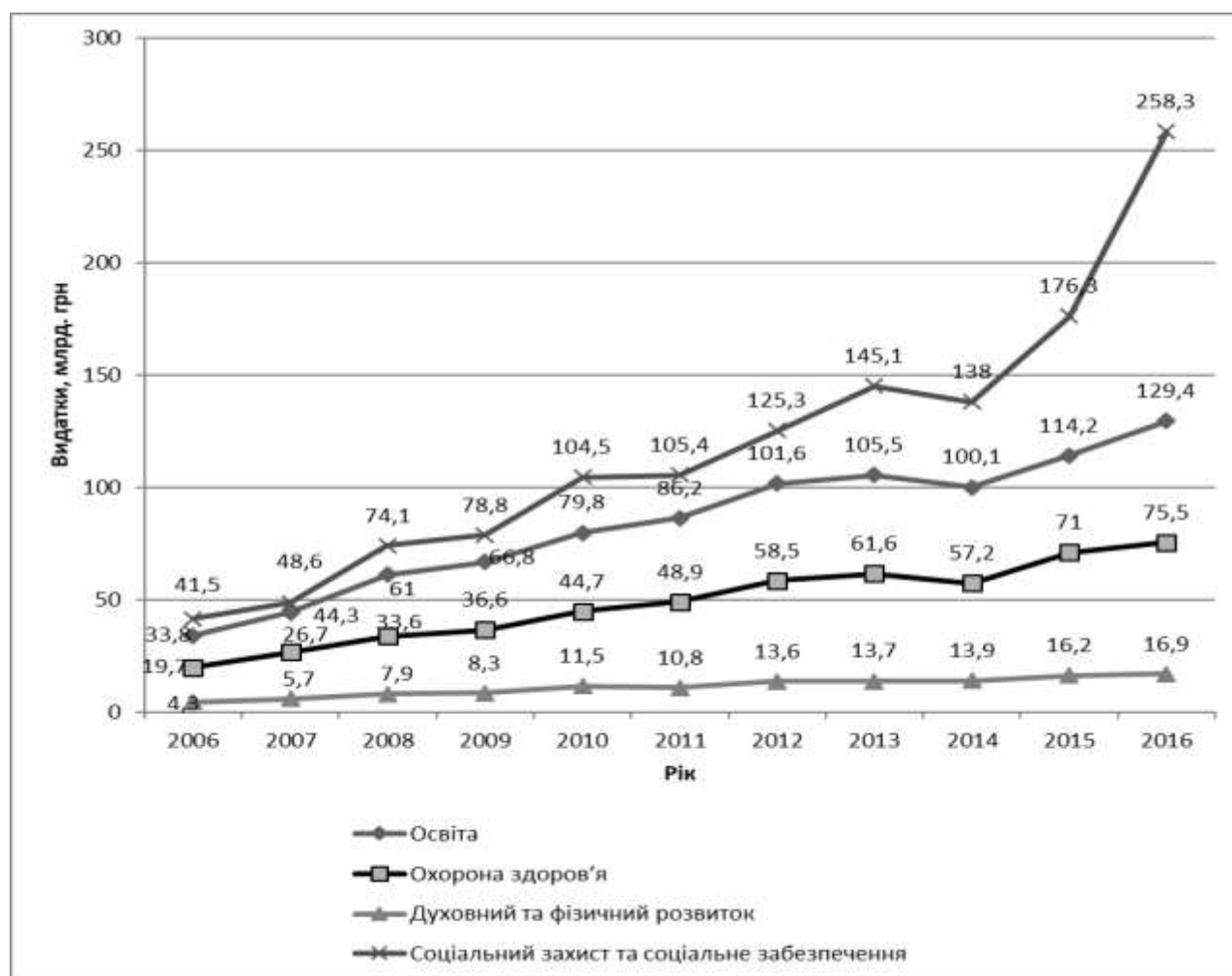

Рис. 1. Динаміка видатків з Державного бюджету України на людський розвиток за 2006-2016 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі даних [9; 10]

За 2006–2016 рр. видатки на духовний та фізичний розвиток мають тенденцію до збільшення. В той час як видатки на освіту, охорону здоров'я та соціальний захист і забезпечення зростають лише до 2013 року. В 2014 році сума видатків зменшується, але вже в наступних роках спостерігається підвищення видатків на дані статті.

Проаналізуємо структуру видатків з Державного бюджету на людський розвиток за 2006–2016 рр. (рис. 2).

Рис. 2. Структура видатків з державного бюджету на людський розвиток за 2006–2016 рр.
Джерело: побудовано авторами на основі даних [9; 10]

Протягом досліджуваного періоду спостерігаються незначні зміни в структурі видатків бюджету. Співвідношення між статтями видатків залишається майже незмінним. Найбільшу питому частку займають видатки на освіту та соціальний захист і соціальне забезпечення. Найменшу питому вагу мають видатки на духовний та соціальний розвиток (від 2% до 3% Державного бюджету).

В сучасних умовах розвитку економіки України значну шкоду стану підприємництва завдає нестабільність політичного середовища. Найбільш чутливими до впливу дестабілізаційних зовнішніх факторів є мале та середнє підприємництво. Така ситуація відображається в скороченні обсягу виробництва та кількості суб'єктів господарювання приватного сектору, зменшенні прибутку, підвищенні рівня безробіття тощо. Це свідчить про те, що сектор малого та середнього бізнесу потребує значної фінансової підтримки з боку держави. Наразі головними факторами, які гальмують розвиток підприємництва, є: недосконала та суперечлива законодавча база в аспекті захисту та розвитку підприємництва, несприятлива податкова політика, складність організаційно-правового започаткування бізнесу та отримання кредитів, залучення іноземних інвестицій, недостатність професійних знань й досвіду для започаткування й ведення бізнесу тощо [4, с. 87].

Оскільки Україна зараз тільки перебуває на шляху до становлення вільної підприємницької діяльності, тому у результаті недорозвинутого підприємницького сектору економіка не в змозі забезпечити відповідне працевлаштування фахівців та достойну заробітну плату. Переважна частина високоосвічених українських спеціалістів виїжджає до розвинених країн у пошуках кращої оплати праці. На сьогодні для України є актуальним питання явища «відпливу умів», вона стає активним учасником процесів міжнародної інтелектуальної міграції і є експортером високоосвічених та висококваліфікованих працівників на міжнародному ринку інтелектуальної праці. Водночас еміграція високоосвічених та висококваліфікованих працівників стримує науково-технічний і соціально-економічний розвиток країни, створює загрози національній безпеці [11, с. 17].

На жаль, сьогодні в нашій державі ми спостерігаємо слабко розвинену інфраструктуру підтримки розвитку підприємництва. Тому запорукою успішного його розвитку є всебічна й стабільна підтримка з боку держави. Саме допомога держави в складних економічних умовах щодо розвитку підприємництва сприятиме покращенню економічної ситуації в країні та підвищенню конкурентоспроможності держави.

На нашу думку, з боку держави необхідне прийняття комплексу ефективних заходів, які могли б сприяти розвитку підприємництва, реально підвищити його внесок у забезпечення високої ефективності функціонування вітчизняної економіки та формування темпів економічного зростання на основі максимального використання приватної ініціативи, а саме:

- удосконалення та спрощення нормативно-правової бази щодо створення та функціонування бізнесових структур, використовуючи зарубіжний досвід;
- створення дієвих центрів щодо надання суб'єктам господарювання інформаційної, фінансової, матеріально-технічної, науково-технологічної, маркетингової, консультативної, освітньої підтримки;
- впровадження пільгового кредитування та пільгового оподаткування (за прогресивною шкалою) для новостворених підприємницьких структур на певний період, створюючи державно-комерційні фонди тощо.

Отже, стабільна й всебічна державна підтримка розвитку підприємництва створює сприятливі умови для формування та розвитку інноваційного людського капіталу, який є головним ресурсом розвитку економіки. Підвищення конкурентоспроможності сучасних підприємств можливо лише за рахунок нарощування обсягів інвестування в людський капітал, що сприятиме зростанню продуктивності праці, творчості та креативному підходу працівників до праці, підвищенню професійної майстерності. Тому доцільно вжити наступних заходів в напрямку підвищення якості людського капіталу як головного фактору розвитку підприємництва в умовах економіки знань:

- надання державою пільг і субсидій підприємствам, які вкладають кошти в навчання своїх працівників та їх розвиток;
- підприємствам створювати та впроваджувати нові мотиваційні програми для саморозвитку та самовдосконалення людського капіталу підприємства;
- збільшувати обсяги інвестицій в професійне навчання, підвищення кваліфікації та розвиток персоналу, що в майбутньому принесе користь і прибутки не тільки підприємству, але й особистості;
- підприємствам використовувати з врахуванням зарубіжного досвіду нові нетрадиційні підходи до оплати праці (наприклад, за знання і компетентність) в напрямку підсилення стимулювання людського капіталу до постійного накопичення знань, досвіду, підвищення рівня професіоналізму протягом всього життя;
- здійснювати активну співпрацю роботодавцям з навчальними закладами у сфері підготовки кадрів та надання інформації щодо надлишку та дефіциту спеціалістів в кожній із сфер підприємницької діяльності, що дозволить скоротити обсяг інвестицій на повторне навчання людського капіталу при прийнятті на роботу.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, одним з головних стратегічних факторів розвитку інвестиційно-інноваційної моделі національної економіки є створення сприятливих умов для підприємницької діяльності. Розвиток підприємництва неможливий без усвідомлення того, що ключовим його ресурсом є людський капітал. З боку держави необхідне прийняття комплексу заходів, які могли б забезпечити розвиток підприємництва, реально підвищити його внесок у формування темпів та високої ефективності функціонування економіки на основі максимального використання інноваційного потенціалу людського капіталу. Людський капітал представляє собою зростаючу сукупність інвестицій в освіту, науку, охорону здоров'я, мобільність, виховання, культуру і мистецтво та інші складові. Ефективне використання у виробництві знань, творчих та інноваційних здібностей людського капіталу є головним фактором підвищення конкурентоспроможності підприємств й національної економіки в цілому.

На сьогодні розвинені країни світу володіють основною часткою світового людського капіталу за рахунок розвинутого підприємництва. Причому ця складова займає значну частку в їх національному багатстві, до чого треба прагнути й Україні.

Перспективами подальших розробок у даному напрямі є дослідження підвищення підприємницької культури та активізація діяльності підприємницьких структур з закладами освіти і науки.

Бібліографічний список

1. Поліщук Г.О. Державна підтримка розвитку малого підприємництва: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. № 1 (51). URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2017-1/doc/6/03.pdf> (дата звернення: 21.04.2018).
2. Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 504-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-%D1%80/para%26#n6> (дата звернення: 23.04.2018).
3. Фокас Л.М. Підприємництво як чинник подолання безробіття. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2015. № 3. С. 37-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rpzn_2015_3_10 (дата звернення: 24.04.2018).

4. Череп О.Г., Полякова А. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2013. Вип. 1. С. 84-89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2013_1_14 (дата звернення: 24.04.2018).
5. Показники структурної статистики по суб'єктах господарювання з розподілом за їх розмірами / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/osp_u/osp_u.htm (дата звернення: 26.04.2018).
6. Doing Business / Всесвітній банк. URL: <http://russian.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2018> (дата звернення: 26.04.2018).
7. Шахно А.Ю., Ковальчук В.А., Ковальчук Т.М. Підвищення ефективності використання людського капіталу підприємствами гірничо-металургійного комплексу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 9. С. 26-32.
8. Захарова О.В. Управління інвестуванням у людський капітал: методологія, оцінка, планування: монографія. Донецьк: ДВНЗ «ДонНТУ», 2010. 377 с.
9. Бюджет України 2014: Статистичний збірник Міністерства фінансів України. URL: <https://www.twirpx.com/file/2033290/> (дата звернення: 02.05.2018).
10. Бюджет України 2016: Статистичний збірник Міністерства фінансів України. URL: <https://dostup.pravda.com.ua/request/28002/response/53984/attach/2/Budget%20of%20Ukraine%202016.pdf> (дата звернення: 02.05.2018).
11. Полковниченко С.О., Курочка В.О. «Відплив умів» з України як загроза національній безпеці. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2016. № 4(8). С. 16-22. URL: http://journals.stu.cn.ua/problems_and_prospects_economics_management/article/view/97533 (дата звернення: 04.05.2018).

References

1. Polishchuk, H.O. (2017), "State support for small business development: domestic and foreign experience", *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*, no. № 1 (51), available at: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2017-1/doc/6/03.pdf> (access date April 21, 2018).
2. Kabinet Ministriv Ukrainy (2017), *Pro skhvalennia Stratehii rozvytku maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini na period do 2020 roku* [On Approval of the Strategy for the Development of Small and Medium Enterprises in Ukraine until 2020], *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy* dated 24.05.2017 no. 504-p, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-%D1%80/paran6#n6> (access date April 23, 2018).
3. Fokas, L.M. (2015), "Entrepreneurship as a factor in overcoming unemployment", *Rynok pratsi ta zainiatist naseleння*, no. 3, pp. 37-41, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rpzn_2015_3_10 (access date April 24, 2018).
4. Cherep, O.H. and Poliakova, A. (2013), "Current state and prospects of entrepreneurship development in Ukraine", *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, Iss. 1, pp. 84-89, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2013_1_14 (access date April 24, 2018).
5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018), *Pokaznyky strukturnoi statystyky po subiektakh hospodariuvannia z rozpodilom za yikh rozmiramy* [Indicators of structural statistics by economic entities with distribution by size], available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/osp_u/osp_u.htm (access date April 26, 2018).
6. Vsesvitnii bank (2018), "Doing Business", available at: <http://russian.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2018> (access date April 26, 2018).
7. Shakhno, A.Yu., Kovalchuk, V.A. and Kovalchuk, T.M. (2018), "Efficiency increase in using human capital by mining and metallurgical enterprises", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 9, pp. 26-32.
8. Zakharova, O.V. (2010), *Upravlinnia investuvanniam u liudskyi kapital: metodolohiia, otsinka, planuvannia* [Management of investment in human capital: methodology, assessment, planning], DVNZ "DonNTU", Donetsk, Ukraine, 377 p.
9. Ministerstvo Finansiv Ukrainy (2015), *Biudzhet Ukrainy 2014* [Budget of Ukraine 2014], *statystychnyi zbirnyk* [Statistical Collection], available at: <https://www.twirpx.com/file/2033290/> (access date May 02, 2018).
10. Ministerstvo Finansiv Ukrainy (2017), *Biudzhet Ukrainy 2016* [Budget of Ukraine 2016], *statystychnyi zbirnyk* [Statistical Collection], available at: <https://dostup.pravda.com.ua/request/28002/response/53984/attach/2/Budget%20of%20Ukraine%202016.pdf> (access date May 02, 2018).
11. Polkovnychenko, S.O. and Kurochka, V.O. (2016), "The "brain drain" from Ukraine as a threat to national security", *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, no. 4(8), pp. 16-22, available at: http://journals.stu.cn.ua/problems_and_prospects_economics_management/article/view/97533 (access date May 04, 2018).

Шахно А.Ю., Короленко О.Б., Лашкун Г.А. РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Мета. Визначення ролі підприємництва у підвищенні якості людського капіталу та конкурентоспроможності національної економіки, розробка комплексу заходів щодо забезпечення умов ефективного розвитку підприємництва в Україні.

Методика дослідження. В процесі дослідження для досягнення поставленої мети в даній статті використано наступні методи: методи теоретичного узагальнення – при розгляді наукових джерел з питань сучасних проблем і тенденцій розвитку підприємництва та його ролі як важливого фактору підвищення якості людського капіталу; методи аналізу та синтезу – для деталізації об'єкта дослідження; табличний – для наочного порівняння кількості суб'єктів господарювання з розподілом по їх розмірах; метод порівняння – для визначення динаміки обсягів інвестицій держави в розвиток людського капіталу (на освіту, охорону здоров'я, духовний та фізичний розвиток); абстрактно-логічний – для формування висновків та пропозицій.

Результати. Визначено основні проблеми та перешкоди, що існують на шляху розвитку підприємництва в Україні. Обґрунтовано вплив підприємництва на формування людського капіталу (на мікрорівні). Визначено структуру видатків з Державного бюджету на формування та розвиток людського капіталу, проаналізовано динаміку кількості суб'єктів господарювання з розподілом по їх розмірах та визначено місце України за рейтингом Всесвітнього банку в аспекті «Ведення бізнесу». Визначено роль підприємництва в підвищенні якості людського капіталу як головного фактору розвитку підприємництва в умовах економіки знань та запропоновано комплекс заходів, які могли б сприяти розвитку підприємництва, реально підвищити його внесок у забезпечення високої ефективності функціонування вітчизняної економіки та формування темпів економічного зростання.

Наукова новизна. Одержали подальший розвиток пропозиції щодо вирішення окремих проблем розвитку підприємництва та його впливу на підвищення якості людського капіталу України в умовах посилення глобалізаційних процесів.

Практична значущість. Отримані результати дослідження, які виражені у висновках та пропозиціях, спрямовані на виявлення актуальних проблем, які виникають у діяльності підприємницьких структур і впливають на процес розвитку людського капіталу та підвищення його якості, що є неодмінною умовою підвищення конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації світу.

Ключові слова: підприємництво, держава, людський капітал, державне регулювання, конкурентоспроможність економіки.

Shakhno A.Yu., Korolenko O.B., Lashun H.A. DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP AS AN IMPORTANT FACTOR FOR INCREASING THE QUALITY OF HUMAN CAPITAL

Purpose. The aim of the article is determining the role of entrepreneurship in improving the quality of human capital and the competitiveness of the national economy, developing a set of measures to ensure conditions for the effective development of entrepreneurship in Ukraine.

Methodology of research. The following methods are used in the process of research to achieve the goal in this article: the methods of theoretical generalization – when considering scientific sources on contemporary issues and trends of entrepreneurship development and its role as an important factor in improving the quality of human capital; methods of analysis and synthesis □ for details of the research object; tabular □ for a visual comparison of the number of business entities with their distribution by size; comparison method □ to determine the dynamics of the state's investment in human capital development (education, health care, spiritual and physical development); abstract and logical – to formulate conclusions and suggestions.

Findings. The main problems and obstacles existing on the way of development of entrepreneurship in Ukraine are determined. The influence of entrepreneurship on the formation of human capital (at the micro level) is substantiated. The structure of expenditures from the State Budget for the formation and development of human capital is determined, the dynamics of the number of subjects of management with the distribution by their size is analyzed and the place of Ukraine according to the rating of the World Bank in the aspect of "Doing Business" is determined.

The role of entrepreneurship in improving the quality of human capital as the main factor in the development of entrepreneurship in the knowledge economy and the range of measures that could contribute to the development of entrepreneurship, can really increase its contribution to ensuring high efficiency of functioning of the domestic economy and the formation of economic growth.

Originality. The proposals on solving individual problems of entrepreneurship development and its influence on the improvement of the quality of human capital of Ukraine in the conditions of strengthening of globalization processes of is received further development.

Practical value. The obtained results of the research, which are expressed in the conclusions and proposals aimed at identifying the actual problems that arise in the activities of business structures and affect the process of human capital development and increase its quality, is an indispensable condition for increasing the competitiveness of the national economy in the conditions of globalization of the world.

Key words: entrepreneurship, state, human capital, state regulation, competitiveness of economy.

Шахно А.Ю., Короленко О.Б., Лашкун А.А. РАЗВИТИЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА КАК ВАЖНЫЙ ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА

Цель. Определение роли предпринимательства в повышении качества человеческого капитала и конкурентоспособности национальной экономики, разработка комплекса мероприятий по обеспечению условий эффективного развития предпринимательства в Украине.

Методика исследования. В процессе исследования для достижения поставленной цели в данной статье использованы следующие методы: методы теоретического обобщения – при рассмотрении научных источников по вопросам современных проблем и тенденций развития предпринимательства и его роли как важного фактора повышения качества человеческого капитала; методы анализа и синтеза – для детализации объекта

исследования; табличный – для наглядного сравнения количества субъектов хозяйствования с распределением по их размерам; метод сравнения – для определения динамики объемов инвестиций государства в развитие человеческого капитала (на образование, здравоохранение, духовное и физическое развитие); абстрактно-логический – для формирования выводов и предложений.

Результаты. Определены основные проблемы и препятствия, существующие на пути развития предпринимательства в Украине. Обосновано влияние предпринимательства на формирование человеческого капитала (на микроуровне). Определена структура расходов из Государственного бюджета на формирование и развитие человеческого капитала, проанализирована динамика количества субъектов хозяйствования с распределением по их размерам и определены место Украины по рейтингу Всемирного банка в аспекте «Ведение бизнеса». Определена роль предпринимательства в повышении качества человеческого капитала как главного фактора развития предпринимательства в условиях экономики знаний и предложен комплекс мер, которые могли бы способствовать развитию предпринимательства, реально повысить его вклад в обеспечение высокой эффективности функционирования отечественной экономики и формирования темпов экономического роста.

Научная новизна. Получили дальнейшее развитие предложения по решению отдельных проблем развития предпринимательства и его влияния на повышение качества человеческого капитала Украины в условиях усиления глобализационных процессов.

Ключевые слова: предпринимательство, государство, человеческий капитал, государственное регулирование, конкурентоспособность экономики.